

BURÁNY NÁNDOR

Kegyelem

A közelben lakom, nem kell sokat gyalogolnom, mégis mire ideérek a vasárnapi misére, már megtelt a ferences temploma, mint most is. Sokan vannak manapság, akik kényszert éreznek arra, hogy idejöjjenek az irgalomért könyörögni. Pár perc maradhatott még a mise kezdetéig. A hátsó padosor mellett állok meg, a bejáratától balra, ahol szoktam. Kissé előrébb, jobbra barna deszkapolcon vallási tárgyú folyóiratok, könyvek. Újra végignézek az előttem állók fölött, aztán jobbra és balra, de unokaöcsémet hiába keresem. Vasárnap délelőttönként mindig itt van a három kisfiával – ő és a felesége elmélyülten vallásos meggyőződésű –, de egy héttel előbb, mikor náluk jártam, akkor hallottam, hogy többször is kereste már éjjel a katonai rendőrség, s mert belegondolni is borzalom, hogy elviszik, s kinn a fronton aknára lép, itt meg a felesége a három kicsi árvával, hát jobbnak látták, ha eltűnik, munkahelyének elvesztését kockáztatták ezzel, de remélhették, hogy ha a messzi tanyavilágban meghúzódik valamelyik unokatestvérénél, biztosan nem találják rá, (az egyetemen dolgozott mint tanársegéd, s mivel nem jelent meg, csakugyan fölmondtak neki), sejtettem hát, hogy hiába keresem, a mise kezdete előtt mégis kutatón hordoztam körül a tekintetemet, mintha valami csoda folytán itt láthatnám magas vékony alakját.

Ha van rá magyarázat, akkor az talán a mostani lelkiállapotom, hogy kitartóan csupa irracionális dolgot akarok csinálni. Egy borzasztó gyötrődések után álmatlanul átvergődött éjszaka küldött ide megnyugvást keresni. Gyakorló, hithű katolikusként nem számíthatom magam, a kritériumok minimumának sem teszek eleget, a város egyik plébániáján sem vagyok bejegyezve, s az oltáriszentséget húsvét táján sem veszem magamhoz évtizedek óta már. De időről időre szükségét érzem – különösen mostanában, mindenekelőtt Jutka egészségi állapota miatti kétségbeesésben, mert semmit sem tehetek már gyógyulása érdekében, a műtét, a citosztatikum, a sugarzás s minden létező terápia eredménytelen maradt, a tumor egyre csak kiújul, az orvosok tehetetlenek, nincs már semmi, amit meg lehetne próbálni, lehetetlen ez, de kénytelen vagyok magamra maradva tétlenül szemlélni a legjobban szeretett asszony kínos haldoklását –, hogy otthon imádkozzak (mint gyerekkoromban, a szent család betlehemi képe előtt), vagy vasárnaponként misére menjek. Hogy most rászántam magam, külön oka van. A megannyi sikertelen kísérlet után utolsó esélyt látok ebben újra elviselhetetlenül háborgó lelkiismeretem megnyugtatóására.

Mintha csak órák vagy napok kérdése lenne, és öszszecsapnak fölöttem a hullámok.

Az intézet helyzete, általában az állapotok egyre kilátástalanabbak lettek, magam is mind rosszabbul éreztem magam, elmúlt az idő, mikor öröömöm leltem ebben a munkában. Élveznem kellett volna mindazt, amit előbb a birtokon, aztán az intézetben az elmúlt évtizedek során elértem, s amire büszke lehettem, én meg egyre arra gondoltam – az ember, ha nem látja jövőjét, egyszerre a múltja sem érdekli többé? –, hogy hátat fordítok mindennek, nyugdíjba vonulok, elhatároztam, hogy nem várom meg, amíg felszólítanak, magam jelentkezem az igazgatónál, s kérem a nyugdíjaztatásom. Ahogy tudtam, becsomagoltam a dolgot, s illő módon előadtam, hogy íme, elérkezik lassan az idő, amikor én is kezdek élvezni az idős kor áldásait, ledolgoztam a magamét, hát a folytatást meghagyjuk a fiataloknak. Egy-két olyan téma van, amit megkezdtem, s amit még szeretnék befejezni, ehhez szükségem lenne még egy évre, tovább aztán már nem maradnék, mondtam, gondolva, hogy ezt elfogadhatónak tartja az igazgató is, s egy év alatt talán rendeződik az országban a helyzet, megszűnik a háborús örület, a vezetés belátja, hogy ha továbbra sem törődnek a gazdasággal, csakugyan éhen halunk mindannyian. Talán fellendül újra a cukortermelés, hány új gyár!, nekünk, a cukorrépa intézetnek is lesz munkánk, s nem-hogy küldenének, de – reménykedtem titokban – éppen kérni fognak, hogy várjak még a nyugdíjjal...

Egyszerű, szelíd félhomály, bátorítón hívogató, nincs a székesegyházak fényes pompája, az ünnepi szentbeszéd mikrofon torzította hangja, amely – mint a katedrálisban a tavalyi éjféli misén – rikácsolva megfélemlítőn távol tartaná tőlünk a Megváltót, meggátolva, hogy végtelen irgalmasságában részesülve szorongattatásainktól megszabaduljunk. Az épület kívülről sem emlékeztet a katedrálisokra. Hiányzik a környezetből kiugró égbeszökő torony, semmi kirívó nem bontja meg a villaépület és a körötte álló házak harmóniáját. Bent sem az elérhetetlen ég boltíve magasodik fölénk, de mintha a villa napalijában lennénk, a vízszintes mennyezet sem magasabb, mint az igényesebb családi házakban általában. Igazán az isten embermértékű háza, jut eszembe a már régen megfogalmazott, de újabb, a megnyugvás után áhítózó reményeimet tápláló minősítés.

Az utolsó évben az intézetben már nem sok dolgom akadt, ha a munkaidő vége előtt elhagytam a munkahelyem, vagy ha egyik-másik nap meg sem jelentem, senki nem tette szóvá. A nálam jóval fiatalabb munkatársak sem tudtak az idejükkal mit kezdeni, s mintha beletörődtek volna ebbe az ideiglenesnek tartott állapotba. Úgy vélték, csak az a fontos, hogy ezt túléljék, hogy

megőrizték az intézetet – nem ok nélkül félték a felszámolástól –, ha a válság elmúlik, fellendül a gazdaság, gyorsan bekapcsolódunk az európai folyamatokba, s a mezőgazdaságnak még nagyobb szüksége lesz a tudomány segítségére, mint volt az előző időszakban.

Reménykedtünk, egyre bizakodtunk az ésszerű kibontakozás lehetőségében. Látva több más országban, hogyan megy végbe az átalakulás, hittük, mi sem járunk rosszabbul, a politikusok megegyeznek, a legsúlyosabb problémák is megoldódnak, s utána normalizálódik a helyzet, jól épített nemzetközi kapcsolataink nem szakadtak meg, végre nálunk is javulhatnak az életkörülmények. A megannyi háborúra uszító hangoskodás ellenére sokunk számára ez látszott kézenfekvőnek.

Bármilyen lehetetlennek tűnt is néha, ennek a megálmodott célnak a reményében próbáltunk dolgozni még sokáig. Annál keserűbb lett a csalódásunk.

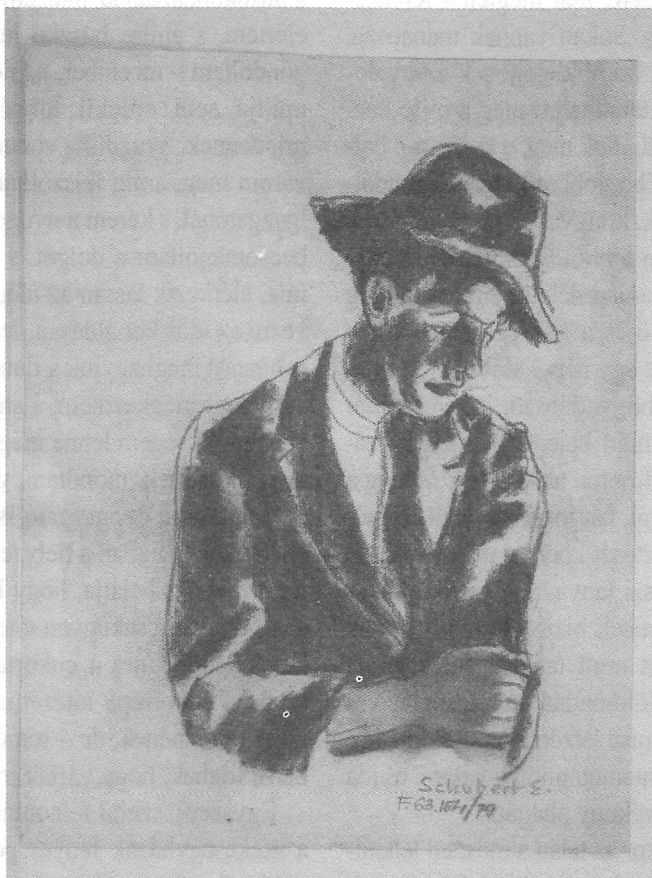
Tapasztalnunk kellett, hogy nem az lesz, amit reméltünk, de amitől leginkább féltünk, megbocsáthatatlan kíméletlenséggel következett be. (Miután minden összeomlott, most is csak úgy vélem, nem volt alaptalan a bizakodásunk. A fordulat valóban megtörténhetett volna mindannyiunk javára). Az lett, amit nem tudtunk, nem akartunk hinni. S nemhiába mondják, a baj nem jár egyedül. A háború napról napra véresebb, mind több és több áldozatot követel. Röpködnek a behívók, a tartalékosok százait és ezreit viszik a tűzvonalba. A fiam leszolgált a tényleges idejét, tartalékos, egyetemre jár, nem egy társát elvitték már, mi is szorongva várjuk, mikor fogják keresni. Országszerte sokan látják a háború értelmetlenségét, nem akarnak harcolni, megtagadják a behívó átvételét, elbujdosnak, éjszaka sem mernek otthon aludni, a katonai rendőrség kocsijai köröznek a városban a katonakötelesekre vadászva. Akadnak, akik külföldre szöktek, legtöbbször Magyarországra, nagy

számban szerbek is, később azonban lezárták előttük a határt. Félelem, rémület. Mit csináljunk? Ami a legkezenfekvőbb, fiam ne aludjon otthon az anyjánál, ha a bejelentett címére mennek, ott nem találják, nálam az új lakásban, ahova egy éve, a válasz után elköltöztem, biztosan nem fogják keresni (talán csak nem jelent föl vala-

melyik szomszédom, az egyik éppen rendőr), itt nyugodt lehet, kulcsa van, jön, megy, amikor akar, természetes, hogy örülök, ha együtt vagyunk. Most nincs semmi ennél fontosabb. Legjobb lett volna, ha kiutazik a nővéreékhez, Kati hívta is, de amíg lehetett, nem akart menni, aztán meg lezárták a határt, katonakötelesek nem léphették át. De nem tarthat sokáig – bízunk benne, biztosra vesszük, a Nyugat meg tudja és meg fogja akadályozni, hogy Európában véres háború düljön a XX. század végén, ki kell bírni, amíg ez az örület elmúlik. A frontokról napról napra mind szörnyűbb híreket hallunk. A kórházak megtelnek sebesültekkel. Mindent el kell követnünk, hogy a fi-

unkat ne kapják el, hogy ne kerüljön a kaszárnába, aztán már tehetetlenek lennénk, csak a szerencsében bízhatnánk. Semmi másban... Átköltözött hát hozzám. Nyugodtabbak lettünk. Megtettük, amit lehetett, így biztosan nem fogják elkapni.

Négy-öt napra rá egy délelőtt csöng a telefonom. A fiam kérdezi: Mi van velem? Az éjjel úgy egy óra körül érkezett, ahogy előre megbeszéltük. Barátai hozták kocsival, följött az emeletre, nyitni akarja a lakás bejárati ajtaját, de többszöri próbálgatás után sem tudja a zárba betolni a kulcsot. A biztonság kedvéért én belülről mindig benne hagyom, de most előre figyelmeztetett, s megígértem, hogy megvárom ébren, vagy mielőtt lefekszem, kiveszem. És ígéretemnek ellenére éppen az történik, amit mindenáron el akarunk kerülni. Csönget, veri az ajtót, a zajra kijönnek a szomszédok is, onnan próbál telefonálni, de hiába, semmi életjelt nem adok



Schubert Ernő: (1903–1960): Férfi kalapban (1928 körül)

szénrajz, 31,5×24 cm

magamról. S nem marad számára más, a barátai már elhajtottak, kénytelen egyedül kutyagolni haza – jó félóra út –, éspedig éjfél után, amikor a katonai rendőrség dzsipjei cirkálnak a városban a fiamhoz hasonló katonaköteles fiatalokra vadászva. Amíg hallgatom, a borzalmak borzalmait járja végig a képzeletem. Reszketek, leroskadok a fotelbe, kiver a veríték. Inget kell cserélnem. Istenem, mi minden történhetett volna! Hogy tehettem ilyet? Persze rettenetesen kimerült voltam, Jutka állapota egyre kétségbeesőbb, s noha azt hiszem, hogy rosszul alszom, éjszakákon át forgolódom ébren a matracon, most, éppen mikor nem lett volna szabad, akaratom ellenére olyan mély álomba szédültem, hogy dobbal sem tudtak fölébreszteni... és bocsásd meg vétkeinket. Tudom, ez megbocsáthatatlan bűn. Még ha lenne is rá magyarázatom. Nem lehet, erre nem szabad igazolást keresnem. Súlyosabb mulasztást ennél el sem követhettem. Akárhányszor belegondolok, mi történhetett volna, s az esetleges tragikus következményekért senki mást, csak engem terhelte volna a felelősség, mindannyiszor előnt a verejték. Nem értem. Nem akartam még aludni, csak gondoltam, ledőlök kicsit, s úgy látszik, a kimerültségtől rögtön mély álomba zuhantam.

Hónapok óta legtöbbször rémálmokból riadozva vagy álmatlanul forogtam át az éjszakákat, ebből meg az következett, hogy nappal fáradt meg kedvetlen voltam. Lehetetlen az annyi megoldhatatlan kérdés miatti gyötördést ép ésszel elviselni, szedtem a fejfájás elleni tablettákat, de már nem hatottak. Legyengültem, fizikai, szellemi kimerültség, mégsem akartam tudomásul venni, hogy nem maradt elég erőm – megbízhatatlanná váltam – egy-egy vállalt feladat teljesítéséhez. S ha az ember ezt megdöbbenés nélkül nem veszi figyelembe, mulasztásával jóvátehetetlen kárt okozhat akár legdrágább szeretteinek is.

Szerencsére akkor éjjel nem történt semmi szörnyűség.

A fiam baj nélkül hazaért. A Gondviselés nem hagyott el. Ez egy módja volt annak, hogy tudtomra adja. Éppen amikor legnagyobb szükségem volt rá. Soha, de soha nem szabad megfeledkezni erről. Egy életre szóló figyelmeztetés. Elmegyek a barátok templomába. Oly nagy kegyelemben részesültem, nagyobbat nem is kívánhattam volna. Gyermekkoromban megtanultam: ebéd előtt a fohász: Édes Jézus légy vendégünk... Utána pedig a hála: Aki ételt, italt adott... Többször olvastam már arról, hogy ha valaki nagy sikert ér el, ha a szerencse folytán nagy gazdagsághoz jut, nem szabad, hogy ezt önteltségében csak saját érdemének tulajdonítsa, csakis a Mindenható irtalmának, kegyelmének bizonyosságát szabad látnia ebben. Életemben soha nem éreztem ezt ilyen egyértelmű üzenetnek, mint most. A fiam nem

kapott vallási nevelést, neki eszébe se jutott volna ilyesmi. Meg másoknak se. Baráti körömben, környezetemben (az unokaöcséméken kívül) nem ismerek olyat, akivel az istenről, az egyház tanításáról komolyan lehetne beszélgetni. Nem folytatnak ateista propagandát, de nem gyakorolják a vallást sem, s ha próbálnék nekik a hitelvekről beszélni, csak legyintenének, hogy ne hülyéskedj már. Nem tudnák elhinni, hogy én érdemesnek tartom az isten, a mennyország vagy a pokol létezéséről érvelni. Úgy gondolják, hogy az istenről szóló egyházi tanítás csak együgyű kitaláció, amit nem kell komolyan venni. Ha valaki balgaságában úgy dönt, hogy hisz, az magánügy, más ebbe nem szólhat bele. Persze itt most nem ez volt a lényeg. A legfontosabb, hogy a fiam hazafelé menet nem került a katonai rendőrség kezére.

Tudom, önelégültségnek helye nincs, a veszély még nem múlt el, mindenféle józan elvárások ellenére tovább tombol a háborús örület, a behívók egyre röpködnek. (A fiam egyik barátját, egyet azok közül, akik akkor éjjel hazahozták, egy héttel később ugyancsak elviszik, nyugdíjas katonatiszt az apja, lelkiismereti kérdésnek tartja, hogy fia teljesítse a haza iránti szent kötelességét. Rémisztő hírek a frontról, az aknavető, a becsapódó gránátok borzalmas pusztításokat okoznak. Fiam barátja csoportjával a harckocsi mögött nyomul előre, az ellenséges tűzre mindannyian a földre hasalnak szétvetett lábbal, már ahogy szabályos. Az aknavető szakadatlan tüzelnek. Robbanások, jajveszékelés. Mind jobban hozzátapadni a földhöz. Puffan a gránát. A fiú szétvetett lába között. Várj! Ne mozdulj! Szűnni nem akar a tüzelés. Innen épségben kikerülni, Istenem... Igen, van ilyen is. A gránát nem robban fel. Csak szépen, nyugodtan küsszál előre... Ne félj semmit, rendben lesz minden...) Hálaadás. Az isteni kegyelem végtelensége. Állapotok, amikor semmire sincs inkább szükségem. Irgalmazz nekünk.

Előre örülök. A templomban mintha semmi sem zavarhatná meg a Megváltóval a közvetlen találkozást. Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy... Előveszem a pénztárcámat, nincs sok pénzem, felét a templom tatarozására gyűjtő perselybe gyűröm. (Időről időre szükségét érzem az áldozathozatal eme szerény formájának.) Találhatok-e valaha is megnyugvást az elkövetett (noha istennek hála, következmények nélkül maradt) gyarló mulasztásom miatt? Vagy hiába minden bűnbánat, feloldozást nem remélhetek, életem végéig gyötörni fog a lelki furdalás. S nem tudom, vezeklésnek ez is elég lesz-e... Kérdések, kérdések. Képtelen vagyok a válaszadásra. Ez elől menekülnék újra és újra a Miatyánkhoz. Erőlködök, már az első mondatok után messze kószálnak gondolataim, mondom a szöveget, de közben egészen más-

hol jár az eszem, s a visszatérés, az újrakezdés után sem sikerül összpontosítanom, szorongásaim között vergődve többször megpróbálom értelmesen végigmondani magamban az imát. Hiába. Törődjek bele, hogy ez is egy csődhelyzet? Amiért jöttem, nemhogy megnyugtattam volna lelkiismeretem, az önmarcangolás csak még fájdalmasabb. Valami történt a szememmel, homályosan látok mindent, mintha maszatos lenne a szemüvegem. Szédülés kerülget, az oszlop mellé lépek, jobb vállammal megtámaszkodva, gondolom, könnyebb lesz, de egyre fogy az eröm, gyöngének érzem magam, félek, hogy elájulok. Tekingetek előre, jobbra-balra, ám tele a templom, a padokon egy szabad ülőhely sincs, s mind csupa öreg, nem látok senki olyat, akit megkérhetnék, adja át helyét. Nem tudom, mit csináljak, már nem bírok sokáig állni, percek belül le kell ülnöm, vagy – nem marad más? – megfordulni és hazamenni. A szorongás nélküli megnyugvás utolsó napnak hitt, még egyetlen esélyéről is le kell mondanom. Annyi sok rossz tapasztalat után előre sejtettem volna: mint bárgyú együgyűségem újabb bizonyítéka, csak kudarccal végződhet ez a kétségbeesett kísérletem is. Hogy is gondolhattam, hogy a Mindenhatót meggyőzhetem visszatérési szándékom őszinteségéről?

Tudomásul véve, hogy a fájdalmas vezeklés beláthatatlan hosszú, sötét alagútja áll még előttem, megpróbálok egymás után többször mélyet lélegezni – újabb biztató esély –, így több oxigént pumpálva tüdőmbe talán sikerül leküzdenem az ájulási veszélyt.

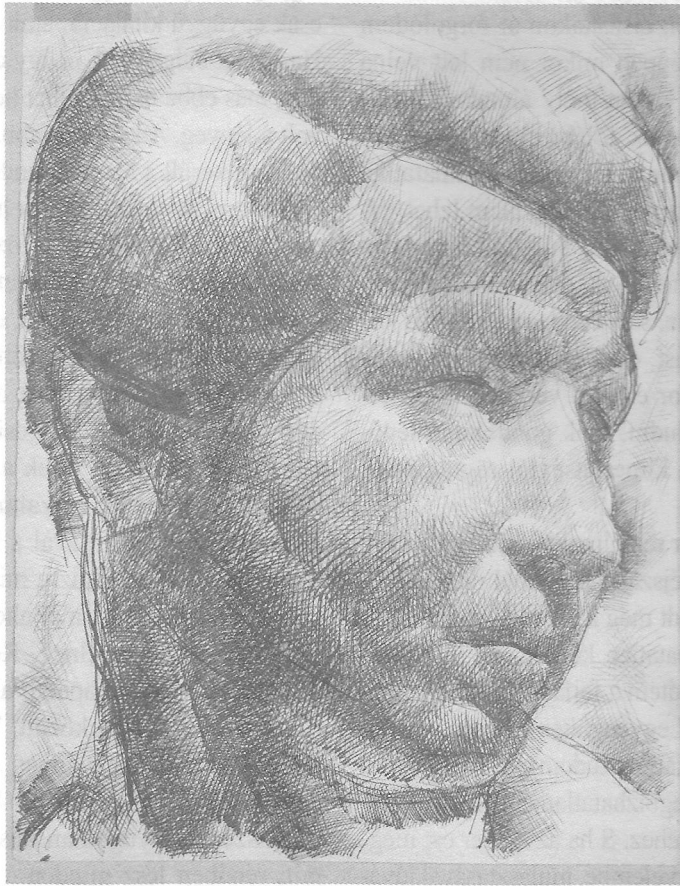
A templomhajó szemközti végében a katedrálisokban aranyozással dúsan díszített oltár helyén álló asztal előtt a páter, az evangélium és a szentbeszéd után az úrfelmutatáshoz készülődik, sosem tanultam meg részleteiben a mise menetét, de annyit megjegyeztem, hogy az áldozás előtti rész, vagyis a fölajánlás, az átváltozás, az úrfelmu-

tatás a szentmise legfontosabb része. A prédikációt mint ha nem is hallottam volna, semmit sem jegyeztem meg belőle, annál inkább igyekeztem most kellő áhítattal átélnem, ahogy megújul az utolsó vacsora, amikor Krisztus tudatta az apostolokkal, hogy föláldozza magát, testével és vérével váltja meg vétkeinket. Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk...

Józan ésszel talán nehéz felfogni azt, ahogy én megéltém azt a gyötrelmes éjszakát. Talán az lenne az egyedül normális magatartás, ha tudomásul véve érthetetlen mulasztásomat mint az emberi gyöngeség egyik szégyenletes megnyilvánulási formáját, igyekszem minél előbb elfeledni, s ahelyett hogy ezen rágódom, többet gondolok a szerencsére vagy a Mindenható kegyelmére, aminek köszönve felelőtlenségemnek fiamra nézve nem lett következménye. Azon mostanában ritka, jól végződő családi események közé tartozik ez, aminek igazán lehet örülni. Hát ki kellene használnom ezt az esélyt. Erőt adhatna. A még előttem álló megannyi nehéz feladat, áldozathozatal teljesítéséhez erre nagy szükségem lesz.

Most az a legfontosabb, hogy – bármennyire nevetséges lenne ez más, normálisabb körülmények között – bűnbánatot tartva megfogadom, hogy többé ilyen nem fordul elő velem, fiam ezután is nálam lesz, jöhet bármikor, mindig ki tudja nyitni lakásom ajtaját. Hogy ez valóban így legyen, ezzel kell eztán törődnöm mindenekelőtt.

Nem szabad menekülnöm, megérdemlem, vállalnom kell, szükségem van a vezeklés megpróbáltatásaira, bele kell nyugodnom ebbe. Isten Báránya, aki elveszed a világ bűneit, adj nekünk békét! Akár a töredelmes bűnbánat (amire már régóta ugyancsak képtelen vagyok), ez is nélkülözhetetlen, hogy bizonyítsam, amiben részesített, kegyelmére nem voltam méltatlan, s remélhetem – semmi áldozatot sem szabadna sajnálnom –, ezt a jövőben sem tagadja majd meg tőlem.



Tarjáni Simkovits Jenő (1895–1995): Lányportré, tusrajz, 15×10 cm